

LUOTTAMUKSEN LOPPU

Suomalaiset arvostavat venäläisiä,
mutta pitävät Venäjää sotilaallisena uhkana

Venäjän hyökkäys Ukrainaan on tehnyt Venäjstä suomalaisten silmissä epäluotettavan naapurin. Suomalaiset suhtautuvat naapuriinsa nyt voimakkaan kielteisesti ja pitävät Venäjää yksiselitteisen uhkaavana ja arvaamattomana diktatuurina.

Venäjän näkeminen merkittävänä sotilaallisena uhkana on keskeinen selitys sille, miksi suomalaiset kaipaavat nyt puolustusliitto Naton suojaa. Synkästä kehityksestä ei kuitenkaan haluta syyttää tavallisia venäläisiä, joita kohtaan suomalaisten suhtautuminen on säilynyt arvostavana.

EVA on toteuttanut laajan mielipidetutkimuksen suomalaisten Nato-jäsenyyttä ja turvallisuuspolitiikkaa koskevista käsityksistä osana kevään 2022 Arvo- ja asennetutkimustaan. Tulokset julkaistaan maaliskuun 2022 aikana useammassa osassa, joista tämä on kolmas.

- ◆ Käytännössä kaikki (95 %) suomalaiset pitävät Venäjää uhkana Euroopan turvallisuudelle ja 84 prosenttia merkittävänä sotilaallisena uhkana.
- ◆ Kolme neljästä (74 %) pitää Venäjää epäluotettavana sopimuskumppanina. Venäjää epäluotettavana pitävien osuus on noussut vuodessa 34 prosenttiyksikköä.
- ◆ Kymmenesosa (12 %) suomalaisista suhtautuu Venäjään myönteisesti ja 76 prosenttia kielteisesti. Enemmistö (58 %) pitää kuitenkin venäläisiä ihmisinä miellyttävinä.
- ◆ Tutkimuksen tiedonkeruu on tehty Ukrainan sodan toisen ja kolmannen viikon aikana, 4.–15. maaliskuuta 2022.

Hyökkäys Ukrainaan on muuttanut suomalaisten suhtautumisen Venäjään voimakkaan kielteiseksi. Vain reilu kymmenesosa (12 %) ajattelee, että suomalaisilla ei ole nykyisin mitään syytä suhtautua suureen naapuriinsa kielteisesti, vaikka Venäjällä on omat ongelmansa. Kolme neljäsosaa (76 %) suhtautuu Venäjään kielteisesti (Kuvio 1).

Venäjä-kielteisyyden kasvu on poikkeuksellisen nopeaa, mittavaa, jyrkkää ja laajapohjaista. Myönteisesti Venäjään suhtautuvien osuus on romahtanut vuoden takaisista lukemista ja kielteisesti suhtautuvien osuus on kasvanut 31 prosenttiyksikköä. Vahvan kielteisen kannan ("täysin eri mieltä") ottavien osuus on liki kolminkertaistunut vuoden takaisesta.¹ Kaikissa väestöryhmissä selvä enemmistö suhtautuu Venäjään kielteisesti ja ymmärtäväinen suhtautuminen jää vähiin (ks. Kuvioliite).

Venäjän hyökkäys Ukrainaan merkitsee päätepistettä suomalaisten luottavaiselle suhtautumiselle Venäjään. Pitkään Venäjään suhtauduttiin varovaisen toiveikkaasti. Vielä vuosituhatien alkupuolella selvä enemmistö ajatteli, ettei suomalaisilla ole mitään syytä suhtautua Venäjään kielteisesti.

Sinisilmäisiä suomalaiset eivät Venäjän suhteen ole kuitenkaan olleet. Venäjä-myönteisyys on notkahtanut säännönmukaisesti sellaisina EVAn Arvo- ja asennetutkimuksen mittauskertoina, joiden ajankohtana tapahtumat Venäjällä tai Venä-

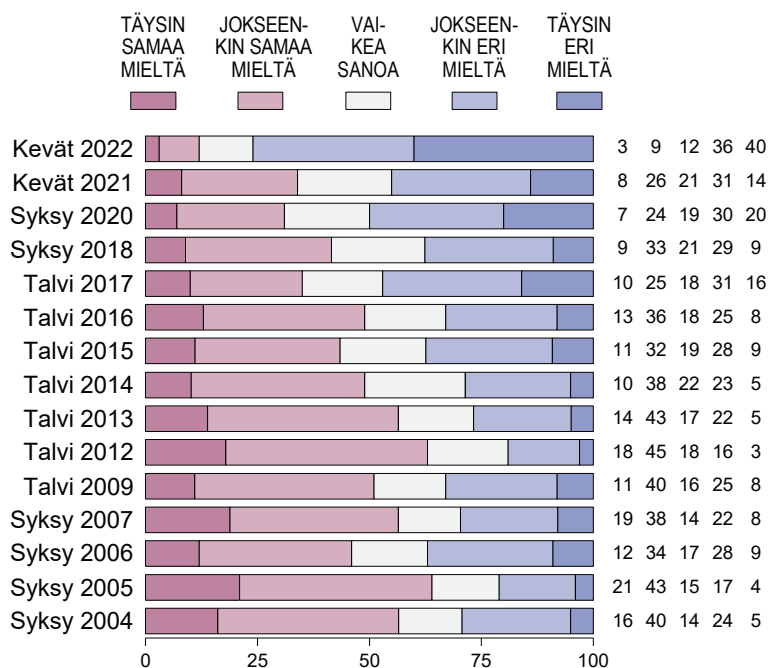
jän toiminta maailmalla ovat näyttäneet kielteisessä valossa.²

Asennekehityksen käännekohta ajoittuu vuoteen 2012, jolloin suomalaisten Venäjä-myönteisyys oli huipussaan. Myöhemmin samana vuonna Venäjän presidentti Vladimir Putin aloitti kolmannen presidenttikautensa, ja otteet venäläistä kansalaisyhteiskuntaa ja demokratialiikettä vastaan kovenivat. Vapaita vaaleja vaatineet protestit tukahdutettiin³, Venäjällä otettiin käyttöön kansalaisjärjestöjen toimintaa rajoittava laki⁴ ja seuraavana vuonna seksuaalivähemmistöjen asemaa rajoittava laki.⁵ Putinin kolmannen kauden alun kovat otteet vaikuttivat myös suomalaisten asenteisiin lisäten varautuneisuutta Venäjää kohtaan vuosi vuodelta.

Muiksi olennaisiksi kielteistä suhtautumista vuoden 2012 jälkeen lisänneiksi tapahtumiksi voidaan paikantaa Venäjän aloittamat sotatoimet Ukrainassa vuonna 2014 ja Syyriassa vuonna 2016 sekä oppositiopoliitikko Aleksei Navalnyin murhayritys vuonna 2020.⁶ Myös muiden Venäjän kielteisten toimien kasaantuminen⁷ sekä Venäjän oman demokratia- ja ihmisoikeuskehityksen jatkuva rapautuminen ovat luultavasti osaltaan vähentäneet myönteisiä ja lisänneet kielteisiä arvioita Venäjästä.

Varautuneisuus on kasvanut vuosi vuodelta.

KUVIO 1. "Vaikka Venäjällä on omat ongelmansa, suomalaisilla ei ole mitään syytä suhtautua suureen naapuriinsa kielteisesti" (%)

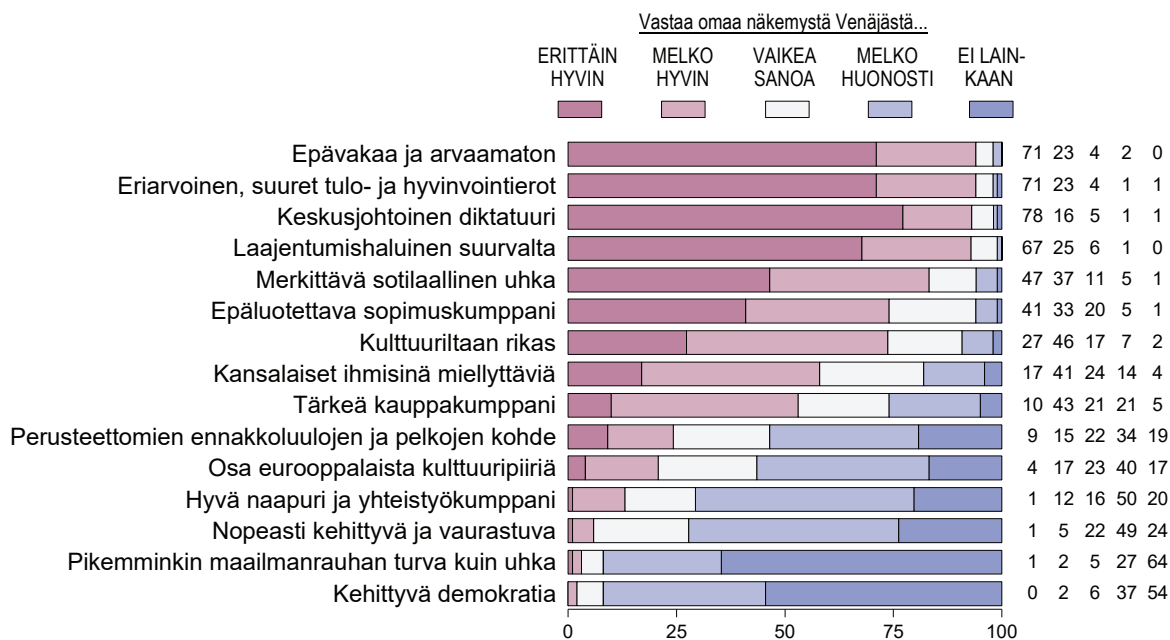
Venäjä koetaan uhkaavana

Nyt nähtävä valtava asennesiirtymä on kuitenkin seurausta Venäjän hyökkäyksestä Ukrainaun, joka on tehnyt Venäjästä suomalaisten silmissä konkreettisen uhan. Uhkaavuus painottuu kysymyssarjassa, jossa suomalaisia pyydettiin arvioimaan viit-

tätoista luonnehdintaa sen mukaan, kuinka hyvin ne vastaavat heidän omia käsityksiään Venäjästä (Kuvio 2).

Näkemykset Venäjästä ovat pääosin hyvin synkkiä. Yli yhdeksänkymmentä prosenttia suomalaisista pitää Venäjää arvaamattomana diktatuurina, jonka laajenemishalut uhkaavat maailmanrauhaa.

KUVIO 2. Miten eri väitteet ja luonnehdinnat vastaavat sitä kuvaa, joka itsellä on nykyisestä Venäjästä (%)

TÄMÄ ON EVAN ARVO- JA ASENNETUTKIMUS

EVAN Arvo- ja asennetutkimus on Suomen johtava yhteiskunnallista mielipideilmastoa säännöllisesti ja laaja-alaisesti seuraava kyselytutkimus, joka toteutetaan kaksi kertaa vuodessa. EVAN tutkimuksia on tehty vuodesta 1984 alkaen 38 vuoden ajan, ja niiden aiheet kattavat politiikan, talouden, ulkosuhteiden, ympäristön ja hyvinvoinnin keskeiset teemat.

Arvo- ja asennetutkimusten kyselykonteksti ja toteuttamistapa on pyritty pitämään mahdollisimman samana vuodesta toiseen tulosten vertailukelpoisuuden varmistamiseksi ja yli ajan tapahtuvien asennemuutosten seuraamiseksi. Jokainen tutkimus sisältää useita kysymyksiä kustakin teemasta. Toistuvien kysymysten kysymyksenasettelut on säilytetty mahdollisimman yhdenmukaisina vuodesta toiseen. Useiden aiheiden

kohdalla suomalaisten asenteiden ja arvojen kehitystä voidaan seurata systemaattisesti yli vuosikymmenten.

Tutkimusten tiedonkeruussa siirryttiin vuonna 2012 internetpaneelin hyödyntämiseen aiemmin postitse tehdyn kirjallisen kyselyn sijaan. Siirtymävaiheessa tiedonkeruu suoritettiin kummallakin menetelmällä tulosten vertailukelpoisuuden varmistamiseksi.

EVAN Arvo- ja asennetutkimuksen aineistoja säilytetään Yhteiskuntatieteellisessä tietoaarkistossa (FSD, Tampereen yliopisto), joka luovuttaa aineistoja edelleen tieteelliseen tutkimus- ja opetuskäyttöön. EVAN aineistot ovat kuuluneet jo pitkään FSD:n kysyimpiin aineistoihin. Niitä on hyödynnetty ja hyödynnetään parhaillaan lukuisissa akateemisissa tutkimushankkeissa eri korkeakouluissa Suomessa ja ulkomailla.

Hyvin harva tunnistaa Venäjässä enää hyvää naapurua. Sen sijaan ylivoimainen enemmistö näkee siinä merkittävän sotilaallisen uhan. Vain kuusi prosenttia katsoo, että Venäjä on kehittyvä ja vaurastuva maa.

Uhkakuvien lomasta paljastuu arvostus venäläisiä kohtaan.

Uhkakuvien lomasta paistaa kuitenkin arvostus venäläisiä ja heidän kulttuuriaan kohtaan. Suomalaisten selvä enemmistö pitää venäläisiä miellyttävänä ihmisinä ja valtaosa arvottaa venäläisen kulttuurin korkealle. Nämä näkemykset kertovat suomalais-venäläisten sympatiasta venäläistä kansalaisyhteiskuntaa kohtaan. Suomalaisten mielestä Venäjän ongelma ei ole sen kansa, vaan sen johto.

Vastaava kysymyssarja esitettiin EVAn Arvo- ja asennetutkimuksessa myös vuosina 2005, 2015 ja 2021, mikä mahdollisti suomalaisten Venäjä-asenteiden ja niiden muutosten tarkemman arvioinnin sekä lyhyellä että pidemmällä aikavälillä.

Lähes kaikki (94 %) pitävät Venäjää epävakana ja arvaamattomana (Kuvio 3). Vaikka enemmistö suomalaisista on aiemminkin pitänyt itänaapurua häilyvänä, näkemykset Venäjän arvaamattomuudesta ovat vahvistuneet ja myös jyrkentyneet hyvin dramaattisesti Venäjän hyökättyä Ukrainaan.⁸

Samalla suomalaisille on käynyt täysin selväksi, että Venäjä todella on valmis hyökkäyssotiin valtaapiirinsä laajentamiseksi. 92 prosenttia pitää Venäjää laajenemishaluisena suurvaltana, eikä käytännössä kukaan ole asiasta toista mieltä. Menneinä vuosina käsitystä Venäjästä valloituksiin tähtää-

vänä maana ei pidetty kovin uskottavana. Vuonna 2005 vain kolmasosa (34 %) piti Venäjää laajenemishaluisena suurvaltana ja lähes yhtä moni torjui käsityksen.

Suomi itsenäistyi Venäjästä 105 vuotta sitten ja torjui kahdesti Neuvostoliiton valloitusyritykset toisessa maailmansodassa. Nyt Suomi on Venäjän satelliittivaltiona pidetyn Valko-Venäjän ja hyökkäyksen alla olevan Ukrainan ohella ainoa Venäjän sotilaallisesti liittoutumaton läntinen rajanaapuri.

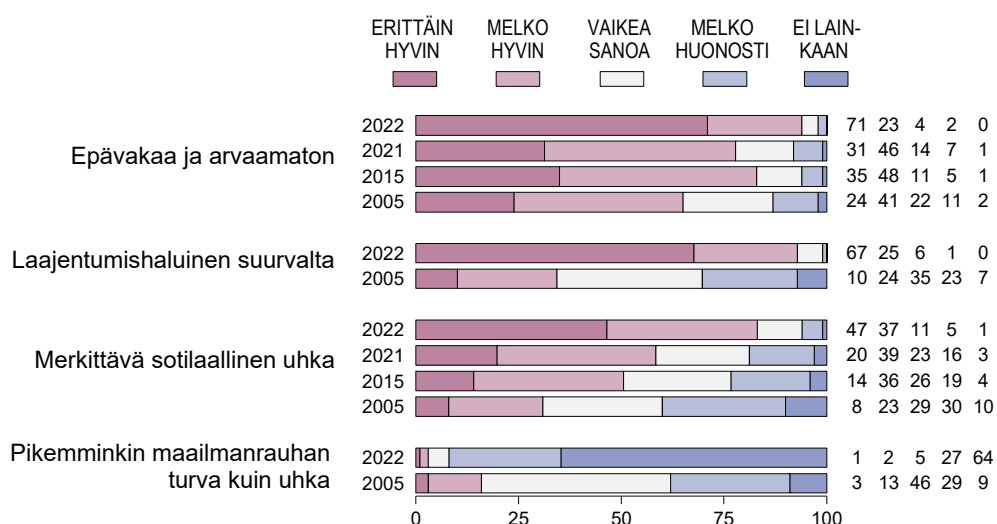
Ehkä siksi suomalaiset pitävät hyvinkin mahdollisena, että Venäjän aggressiot voisivat ulottua myös Suomeen. Valtaenemmistö (84 %) pitää Venäjää merkittävänä sotilaallisena uhkana ja vain kuusi prosenttia ei allekirjoita uhkakuvaa. Venäjää merkittävänä sotilaallisena uhkana pitävien osuus on kasvanut vain yhdessä vuodessa paljon (25 %-yks.).

Varoituskellot alkoivat kuitenkin soida suomalaisten mielissä jo sen jälkeen, kun Venäjä oli vuonna 2014 miehittänyt Krimin ja käynnistänyt sodan Itä-Ukrainassa. Venäjää merkittävänä sotilaallisena uhkana pitävien osuus kasvoi huomattavasti EVAn vuoden 2015 Arvo- ja asennetutkimuksessa ja hypähti toistamiseen vuosi sitten, keväällä 2021.

Suomalaisten käsitys Venäjän tämänhetkisestä roolista maailmanpolitiikassa on täysin kielteinen. Vain kolme prosenttia suomalaisista yhtyy luonnehdintaan, jonka mukaan Venäjä on ”pikemmin

Venäjän aggressiot voisivat ulottua myös Suomeen.

KUVIO 3. Miten eri väitteet ja luonnehdinnat vastaavat sitä kuvaa, joka itsellä on nykyisestä Venäjästä: Arviot vuosina 2005, 2015, 2021 ja 2022 (yhteiset arviointikohteet, %)

maailmanrauhan turva kuin uhka” ja 91 prosenttia suomalaisista torjuu sen. Lukemissa on tapahtunut valtava muutos vuodesta 2005. Tuolloin suotuisasti Venäjää rauhan turvaajana arvioi 16 prosenttia ja paljon nykyistä pienempi osuus (38 %) arvioi Venäjän uhkaksi maailmanrauhalle.

Arvo- ja asennetutkimuksessa kerättiin Venäjää koskevista uhkakäsityksistä myös lisätietoa seitsemän kysymyssarjalla, jossa suomalaisilta tiedusteltiin suoraan, kuinka uhkaavana he tällä hetkellä pitävät Vladimir Putinin johtaman Venäjän toimintaa (Kuvio 4).

Tulokset osoittautuvat pitkälti yhtäpitäviksi Venäjää koskevien luonnehdintojen kanssa. Suomalaiset pitävät Putinin johtaman Venäjän toimintaa yksiselitteisen uhkaavana. Käytännössä kaikki pitävät sitä uhkana maailmanrauhalle (96 %) ja Euroopan turvallisuudelle (95 %).

Venäjän uhka tulee kuitenkin myös suomalaisten iholle. Yli yhdeksän kymmenestä (92 %) näkee Venäjän uhkaavan Itämeren alueen turvallisuutta. Lähes yhtä moni (85 %) katsoo, että Venäjän toiminta uhkaa Suomen kansallista turvallisuutta, ja enemmistö (55 %) katsoo Putinin Venäjän toiminnan uhkaavan suoraan heidän omaa ja läheistensä turvallisuutta.

Nämä luvut selittävät, miksi suomalaisten selvä enemmistö (60 %) kannattaa nyt Suomen jäsenyyttä puolustusliitto Natossa.⁹ EVAn kevään 2022 Arvo- ja asennetutkimuksen tulosten mukaan suomalaisten suuri enemmistö on sitä mieltä, että Nato-jäsenyys lisää Suomen sotilaallista turvallisuutta ja kykyä torjua Venäjän voimankäytön uhkaa. Enemmistön mielestä liittoutuminen lisää myös sekä suomalaisten kollektiivista että heidän henkilökohtaista turvallisuudentunnettaan.¹⁰

Venäläisiä arvostetaan

Suomalaisten voimakas käsitys Venäjän valtion toiminnan uhkaavuudesta ei kuitenkaan peitä alleen sitä, että suomalaiset löytävät Venäjältä myös hyvää.

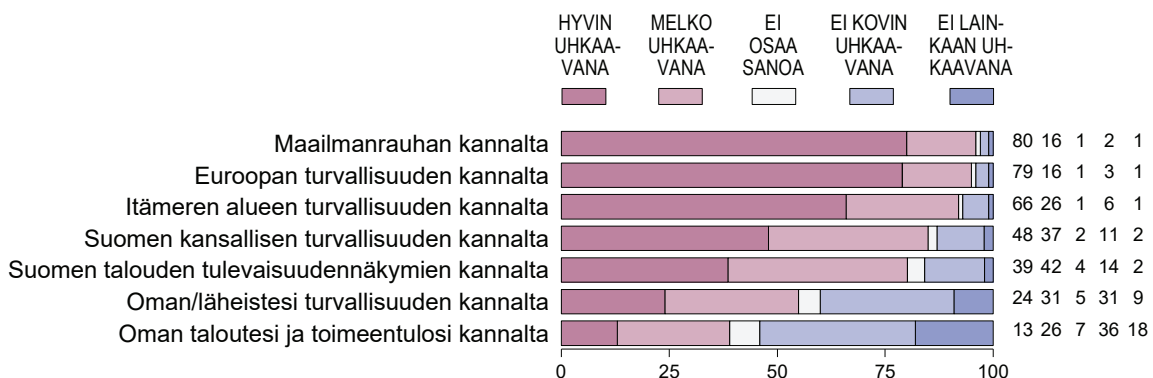
Suomalaisten arvostus naapurimaan kulttuuria ja sen ihmisiä kohtaan on vahvaa. Lähes kolme neljästä (73 %) pitää Venäjää kulttuuriltaan rikkaana ja vain kymmenesosa (9 %) ei tätä allekirjoita (Kuvio 5). Lukemat ovat säilyneet ennallaan vuodesta 2005. Vaikka käsitykset Venäjän toimista ja sen yhteiskunnan kehityssuunnista ovat muuttuneet hyvin pessimistisiksi, ei tämä ole vaikuttanut käytännössä lainkaan siihen, miten suomalaiset näkevät Venäjän kulttuurimaana.

Synkstä tilanteesta huolimatta – tai sen johdosta – suomalaiset osoittavat tavallisille venäläisille sympatiaa. Selvä enemmistö (58 %) katsoo, että Venäjän kansalaiset ovat ihmisinä miellyttäviä ja alle viidesosa (18 %) on tästä toista mieltä. Hyökkäys Ukrainaan ei tähän asiaan ole vaikuttanut. Venäläisiä arvostavien osuus on itse asiassa kasvanut jonkin verran viime vuodesta ja se on kymmenen prosenttiyksikköä suurempi kuin vuonna 2005.

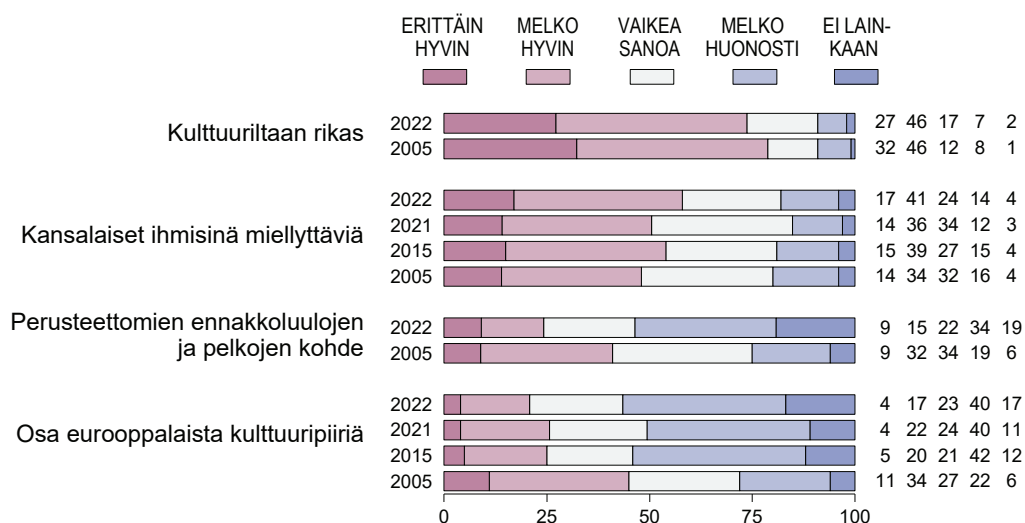
Nämä näkemykset kertovat suomalaisten varsin myönteisestä yleisestä suhtautumisesta venäläisiä kohtaan. Ne viittaavat siihen, että Ukrainan sodan aiheuttamista tunnekuohuista huolimatta suomalaiset eivät ole järin innokkaita leimaamaan saati syyttämään tavallisia venäläisiä Venäjän valtiojohdon ja asevoimien täysin tuomittavana pitämästään toiminnasta.¹¹

Suomalaiset eivät innostu tavallisten venäläisten syyttämisestä.

KUVIO 4. Kuinka uhkaavana pitää presidentti Vladimir Putinin johtaman Venäjän toimintaa (%)

KUVIO 5. Miten eri väitteet ja luonnehdinnat vastaavat sitä kuvaa, joka itsellä on nykyisestä Venäjästä: Arviot vuosina 2005, 2015, 2021 ja 2022 (yhteiset arviointikohteet, %)

Venäläisiä kohtaan tunnettu sympatia ei kuitenkaan ulotu Venäjän valtioon. Vajaa neljäsosa (24 %) arvioi, että Venäjää on ymmärretty väärin ja se on perusteettomien ennakkoluulojen ja pelkojen kohde, mutta enemmistö (53 %) torjuu teesin. Asennoituminen on muuttunut vuodesta 2005 tavalla, joka kertoo suomalaisten suopeuden ja joustavuuden Venäjän suhteen vähentyneen selvästi.

Myös arvojen ja kulttuurin osalta Venäjän nähdään liukuneen etäämmälle. Noin viidesosa (21 %) katsoo Venäjän olevan osa eurooppalaista kulttuuriipiiriä, mutta enemmistö (57 %) näkee Venäjän edustavan toisenlaista ajattelutapaa. Eurooppalaisille keskeiset demokratian, vapauden ja yhdenvertaisuuden arvot eivät ole ottaneet juurtaukseen Venäjällä. Arvo- ja asennetutkimuksen tulokset kertovat, että vielä vuonna 2005 suomalaiset näkivät melko laajalti (45 %) Venäjän osana laajempaa eurooppalaista perhettä. Orastavat toiveet eurooppalaisemmasta Venäjästä olivat kuitenkin kymmenen vuotta myöhemmin jo kuihtuneet.

Autoritäärisyys vie hapen

Venäjä on tehnyt selväksi, ettei sitä kiinnosta Eurooppaan integroituminen. Sen sijaan se yrittää parhaillaan integroida Euroopan unioniin pyrkivää Ukrainaa omaan vaikutuspiiriinsä, jossa pelisäännöt ovat toisenlaiset. Suomalaisille Venäjä näyttäytyy nyt entistä enemmän hyvin epätasa-arvoisena ja autoritäärisenä yhteiskuntana.

Lähes kaikki (94 %) pitävät Venäjää eriarvoisena, suurten tulo- ja hyvinvointierojen maana (Kuvio 6). Näkemys on jyrkentynt, sillä aiempaa useampi (71 %) katsoo taloudellisen eriarvoisuuden kuvaavan Venäjää erittäin hyvin. Muilta osin arvio ei ole juuri muuttunut. Se oli jo aiemmin lähes ääriarvossaan, eikä havaintoja Venäjän yhteiskunnan käänteestä tasa-arvoisempaan suuntaan selvästikään ole saatu.

Kansalaisten hyvinvoinnin laaja-alainen edistäminen ei välttämättä ole koskaan edes ollut sen tavoitteena. Nyky-Venäjän talouspolitiikan ensisijaisena päämääränä on pidetty pikemminkin valtion ja valtaapitävien aseman turvaamista.¹² Venäjän talous nojaa energiaan ja luonnonvaroihin, ja taloudellinen omavaraisuus on Venäjälle talouden modernisointia ja uudistamista tärkeämpi prioriteetti.¹³

Suomalaisetkaan eivät enää lainkaan usko Venäjän kehittyvän ja menevän eteenpäin. Vain kuusi prosenttia arvioi, että Venäjä on nopeasti kehittyvä ja vaurastuva, mutta miltei kolme neljästä (73 %) on eri mieltä pitäen Venäjää pikemminkin taantuvana taloutena. Vielä 2000-luvun alussa melko moni (38 %) näki Venäjän olevan hyvällä tiellä, mutta monien muiden asioiden tavoin suomalaisten arviot myös Venäjän talouden kehityksestä synkenivät jo vuoden 2015 Arvo- ja asennetutkimuksen tuloksissa.

Talouden ohella myös demokratian näkymiä Venäjällä pidetään hyvin apeina. Vain kaksi prosenttia suomalaisista arvioi Venäjän olevan kehittä-

tyvä demokratia ja yhdeksän kymmenestä (91 %) torjuu käsityksen. Näkemykset ovat muuttuneet käytännössä toivottomiksi verrattuna 2000-luvun alkuun, joskin tuolloinkin Venäjän demokratian kehitykseen uskovien osuus jäi viidesosaan.

Demokratian sijaan peräti 94 prosenttia suomalaisista pitää Venäjää keskusjohtoisena diktatuurina, eikä käytännössä kukaan (2 %) kyseenalaista kuvausta. Näkemys Venäjästä armottoman autoritäärisenä valtiona on vahvistunut ja jyrkenty-nyt keväästä 2021. Suomalaisten tiedossa on, että Venäjän oppositio on tukahdutettu, toisinajattelijat ja sotaa vastustavat mielenosoittajat vaiennetaan, internetiä sensuroidaan, media on Kremlin kontrollissa ja valtiollinen media jakaa disinformaatiota muun muassa Ukrainan sodasta.

Luottamus on loppu

Suomalaiset ovat pitkään panostaneet hyvien Venäjä-suhteiden ylläpitämiseen. Suomen pyrkimyksenä on ollut turvata omat intressinsä ja samalla ylläpitää vakautta olemalla Venäjälle mahdollisimman ongelmaton naapuri. Vastavuoroisesti suomalaiset ovat odottaneet Venäjältä ”hyvää naapuruutta”, jolla käytännössä on tarkoitettu toivetta siitä, että Venäjä pidättäytyy puuttumasta Suomen asioihin ja pitää kiinni Suomen kanssa sovitusta.

Suomalaiset kuitenkin arvioivat, ettei tällainen Venäjä-suhteiden resepti enää toimi Venäjän hyökättyä Ukraina.

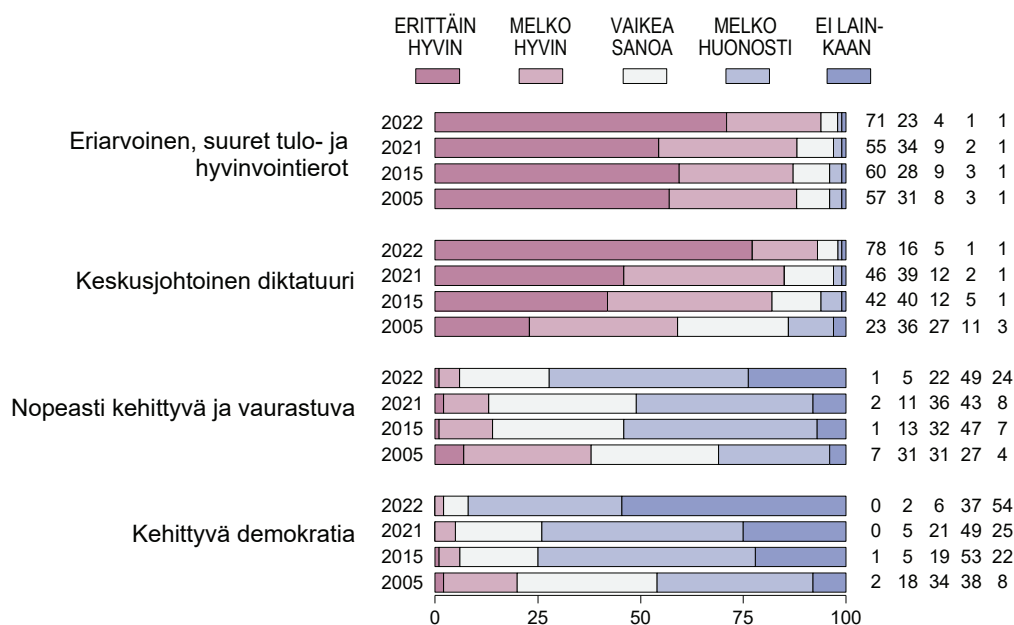
Nykyiset olosuhteet eivät suomalaisten mielestä tarjoa Suomelle rakennuspuita hyvien suhteiden saavuttamiseen. Suomalaisten luottamuksen romahduksesta Venäjään kertoo se, että kolme neljästä (74 %) pitää Venäjää epäluotettavana sopimuskumppanina ja vain kuusi prosenttia arvelee, että Venäjän kanssa sovittuun voi luottaa (Kuvio 7).

Käsitys Venäjän epäluotettavuudesta on nous-
nut vuodessa huimasti, 34 prosenttiyksikköä. Tulos on linjassa EVAn kevään 2022 Arvo- ja asenne-
tutkimuksesta jo aiemmin julkaistujen tulosten kanssa: suomalaisten mielestä Suomen ja Venäjän luottamukselliset erityissuhteet ovat osoittautu-
neet myytiksi¹⁴, ja maamme tulisi nyt asemoitua uudelleen hakeutumalla jäseneksi Natoon.¹⁵

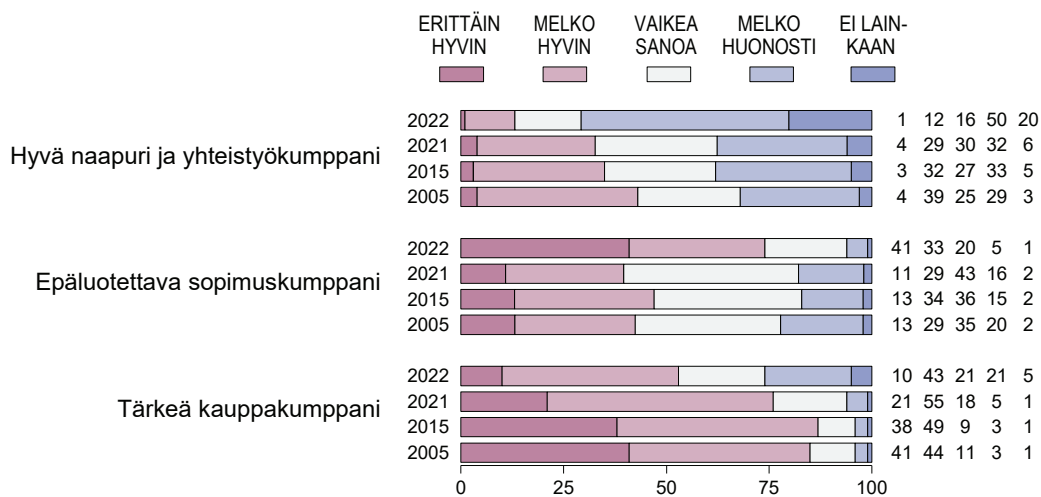
Hyvänä naapurina enemmistö ei ole pitänyt Venäjää aiemminkaan, mutta nyt tähän joukkoon kuuluu entistä harvempi. Vain reilu kymmenesosa (13 %) katsoo, että Venäjä on Suomelle hyvä naapuri ja yhteistyökumppani, ja 70 prosenttia pitää Venäjää huonona naapurina.

Suomen ja Venäjän hyvä naapuruus onkin aina ollut suhteellinen käsite. Edesmennyt pitkäaikainen diplomaatti ja EVAn entinen toimitusjohtaja Max Jakobson on kuvannut tätä niin, että kun valtiojohtomme luonnehtii Suomen suhteita itänaa-

KUVIO 6. Miten eri väitteet ja luonnehdinnat vastaavat sitä kuvaa, joka itsellä on nykyisestä Venäjästä: Arviot vuosina 2005, 2015, 2021 ja 2022 (yhteiset arviointikohteet, %)

KUVIO 7. Miten eri väitteet ja luonnehdinnat vastaavat sitä kuvaa, joka itsellä on nykyisestä Venäjästä: Arviot vuosina 2005, 2015, 2021 ja 2022 (yhteiset arviointikohteet, %)

puriinsa hyväksi, sillä tarkoitetaan, että suhteet ovat niin hyvät kuin vallitsevissa olosuhteissa on mahdollista Suomen toimin saavuttaa.¹⁶

Vaikka suomalaiset tuntevatkin Venäjä-suhteiden muuttuessa syvää huolta Suomen turvallisuudesta ja Venäjän kehityksestä, heijastaa asennekonaisuus myös jämäkkyyttä ja jopa tietynlaista vapautumista. Hyökkäämällä Ukraina Venäjä on ylittänyt rajan, jonka yli suomalaiset eivät ole valmiita menemään säilyttääkseen hyvät idänsuhteet.

Venäjä on ylittänyt rajan.

Vain reilu kymmenesosa (13 %) katsoo, ettei Suomen pitäisi ottaa kantaa sellaisiin kansainvälisiin kysymyksiin, jotka asettaisivat hyvät Venäjä-suhteemme vaakalaudalle, ja selvä enemmistö, 69 prosenttia, torjuu teesin (Kuvio 8).

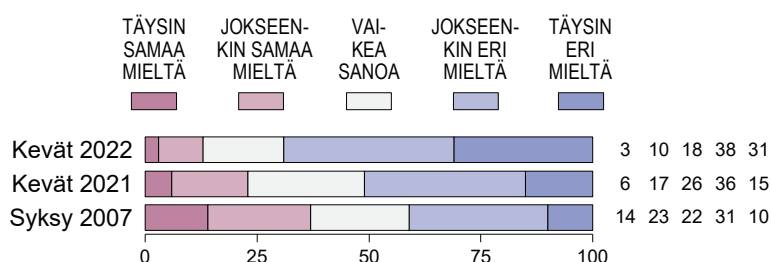
Asennekuvaajan vertailutiedot kertovat merkittävästä muutoksesta aiempaan. Vielä vuonna 2007 suomalaiset suhtautuivat melko varautuneesti aja-

tukseen siitä, että Suomi ottaisi ulkosuhteissaan kantaa kysymyksiin, jotka Venäjä voisi kokea herkinä. Tällainen valtiollinen itesesensuuri tuli suomalaisille tutuksi erityisesti kylmän sodan vuosina. Saksalaiset poliitikot keksivät nimittää ilmiötä kylmän sodan aikana suomettumiseksi, mikä Suomessa koettiin loukkaavana.¹⁷

Ukrainan sodan alettua Venäjää ymmärtäviä puheenvuoroja ei Suomessa ole käytännössä kuultu. Suomi tuomitsi Venäjän hyökkäyksen suorasanaisesti ja on pysytellyt tiiviisti EU:n ja länsimaiden pakoterintamassa. Aseavun toimituksissa Ukraina Suomi kuitenkin empi jonkin aikaa, ja esimerkiksi junaliikenne Venäjälle jatkui sodan alettua vielä pitkään. Suomen valtiojohtoon kuuluvat ovat myös toistaiseksi varoneet kertomasta kantansa Suomen mahdolliseen Nato-jäsenyyteen, jota suomalaisten selvä enemmistö kannattaa.¹⁸

Ehkä näistä syistä jotkut suomalaisista näkevät tässä hetkessä häivähdyksiä suomettumisesta. Kol-

KUVIO 8. ”Suomen ei pitäisi ottaa kantaa sellaisiin kansainvälisiin kysymyksiin, jotka asettaisivat hyvät Venäjä-suhteemme vaakalaudalle” (%)

masosan (32 %) mielestä kasvanut Venäjän-uhka on johtanut maassamme lisääntyneeseen suomettumiseen, mutta toisaalta yhtä moni (33 %) ei suomettumista ole havainnut (Kuvio 9).

Yli kolmasosa (36 %) ei ota asiaan kantaa. Reaktio jää siis ristiriitaiseksi, ja sen muuttumattomuus vuodesta 2015 viittaa väärään hälytykseen. Aina-kaan Suomen Nato-jäsenyyden hakemiseen liittyviin Venäjän mahdollisiin reaktioihin liittyvää harkintaa ja varautumista ei ole syytä kutsua suomettumiseksi.¹⁹

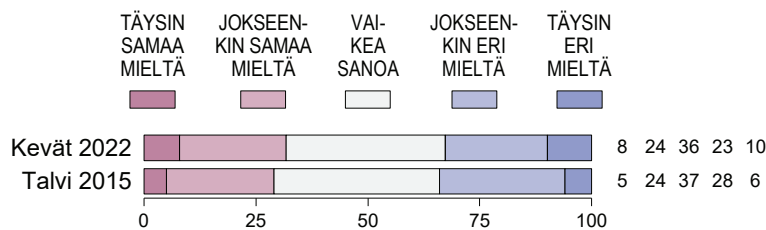
Myös suomalainen elinkeinoelämä on sopeutuksessa vauhdilla muuttuneen turvallisuusympäristön vaateisiin. Suomalaiset yritykset ovat varsin laajalla rintamalla ilmoittaneet keskeyttäneensä tai lopettavansa liiketoimintansa Venäjällä, mihin tosin EU:n Venäjälle asettamat pakotteet olisivat

joka tapauksessa johtaneet. Siihen nähden on jopa hieman yllättävää, että yli puolet (53 %) suomalaisista pitää Venäjää Suomelle edelleen tärkeänä kauppakumppanina (ks. Kuvio 7 edellä).

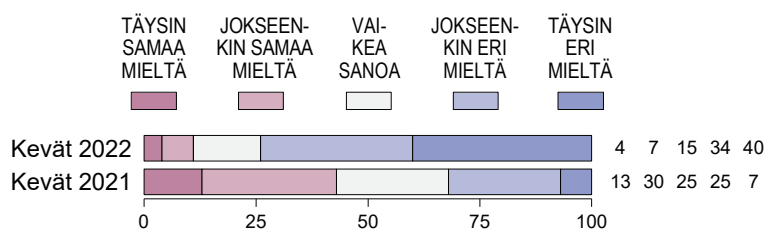
Kyseessä on kuitenkin ensi sijassa toteamus asiantilasta kuin kannanotto tiiviiden taloussuhteiden jatkamisen puolesta. Venäjä oli vielä viime vuonna (2021) Suomen viidenneksi tärkein vientimaa ja tuonnissa sijalla kaksi.²⁰

Suomalaiset antavat vahvan tukensa sille, että kauppa Venäjän kanssa pannaan nyt jäihin. Vain kymmenesosa (11 %) arvioi, että Venäjä on Suomelle niin tärkeä kauppakumppani, ettei kauppasuhteitamme pidä heikentää talouteen liittymättömien ongelmien takia (kuvio 10). Kolme neljäsosaa (74 %) ajattelee, että kaupanteon on nyt syytä väistyä, kun aseet ovat alkaneet puhua.

KUVIO 9. ”Kasvanut Venäjän uhka on jo johtanut maassamme lisääntyneeseen suomettumiseen” (%)

KUVIO 10. ”Venäjä on Suomelle tärkeä kauppakumppani, eikä kauppasuhteitamme pidä heikentää talouteen liittymättömien ongelmien takia” (%)

VIITTEET

- 1 Ks. Haavisto (2021).
- 2 Esimerkiksi vuonna 2004 lukemia saattoivat painaa kaaokseen päätyneet Beslanin koulukaappaus, esille tulleet todisteet raakuuksista Tšetšenian II sodassa ja vuonna 2006 esimerkiksi niistä raportoineen toimittaja Anna Politkovskajan murha sekä Venäjän asettamat puun vientitullit. Vuoden 2009 tulos heijastelee reaktiota edellisenä vuonna käytyyn Georgian sotaan.
- 3 The New York Times (2013).
- 4 BBC (2012).
- 5 The Guardian (2013).
- 6 Ukrainan sota näky talven 2015 ja Syyrian tapahtumat (erityisesti Aleppon tuhoaminen) talven 2017 mittauksessa. Navalnyin myrkyttäminen tapahtui juuri ennen syksyn 2020 tutkimuksen tiedonkeruuta.
- 7 Mm. myrkytykset (Skripalin tapaus 2018), yritykset vaikuttaa eri maiden vaaleihin (esim. USA:n 2016 ja Ranskan 2017 presidentinvaalit) ja hybridioperaatiot. Esimerkiksi talvella 2015–2016 Venäjä lähetti hybridioperaatioissaan turvapaikanhakijoita Suomen ja Norjan rajoille.
- 8 Asenteiden jyrkentymisestä kertoo luonnehdintaa ”erittäin hyvin” Venäjää kuvaavaksi arvioivien osuus, joka on kasvanut peräti 40 prosenttiyksikköä kevästä 2021.
- 9 Ks. Haavisto (2022a).
- 10 Ks. Haavisto (2022b).
- 11 EVAn kevään 2022 Arvo- ja asennetutkimuksen tiedot on kerätty Ukrainan sodan toisen ja kolmannen viikon aikana ja ennen maaliskuuhuhtikuun 2022 taitetta, jolloin tiedot Venäjän Kiovan esikaupunki Butšassa tehdyistä sotarikoksista levisivät tiedotusvälineissä.
- 12 Ks. Solanko (2020).
- 13 Ks. Raik (2021), s. 71.
- 14 Ks. Haavisto (2022b), ss. 6–7.
- 15 Ks. Haavisto (2022a), ks. myös Haavisto (2022b), ss. 5–6.
- 16 Ks. Jakobson (2003), s. 355.
- 17 Der Spiegel (1970).
- 18 Ks. Haavisto (2022a).
- 19 Ks. Pesu (2017).
- 20 Tilastokeskus (2022).

LÄHTEET

- BBC (2012). Russian parliament adopts NGO ‘foreign agents’ bill, <https://www.bbc.com/news/world-europe-18826661> (haettu 8.4.2022).
- The Guardian (2013). Russia passes anti-gay-law, <https://www.theguardian.com/world/2013/jun/30/russia-passes-anti-gay-law> (haettu 8.4.2012).
- Haavisto, I. (2015). Turvallisuudentunne horjuu – Venäjä ja terrorismi huolettavat suomalaisia, teoksessa Apunen, M. ym. (2015). Ken on maassa jämäkin?, EVAn arvo- ja asennetutkimus 2015, EVA Raportti, Taloustieto Oy, Helsinki, <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2015/03/Ken-on-maassa-jamakin.pdf>
- Haavisto, I. (2021). Venäjistä vieroitettua – Suomalaiset suhtautuvat itänaapuriinsa aiempaa kriittisemmin, EVA Analyysi No 99, <https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2021/10/eva-analyysi-no-99.pdf>
- Haavisto, I. (2022a). Naton kynnyksellä – Venäjän hyökkäys Ukrainaan käänsi suomalaisten enemmistön Nato-jäsenyyden kannalle, EVA Analyysi No 103, <https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2022/03/eva-analyysi-no-103.pdf>
- Haavisto, I. (2022b). Näin Suomi näkee Naton – Suomalaisten Nato-myönteisyyden takana piilee suuri turvallisuusvaive, EVA Analyysi No 106, <https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2022/03/eva-analyysi-no-106.pdf>
- Haavisto, I. & Kiljunen, P. (2008). Kenen joukoissa seisot – EVAn Suomi, EU ja maailma -asennetutkimus 2008, EVA Raportti, Taloustieto Oy, Helsinki, http://www.eva.fi/wp-content/uploads/files/2166-kenen_joukoissa_seisot.pdf
- Jakobson, M. (2003). Tilinpäätös, Otava.
- The New York Times (2013). As Putin’s Grip Gets Tighter, a Time of Protest Fades in Russia, <https://www.nytimes.com/2013/01/06/world/europe/in-russia-a-trendy-activism-against-putin-loses-its-moment.html> (haettu 8.4.2022).
- Pesu, M. (2017). Suomettumisen ABC, The Ulkopolitist, 16.2.2017, <https://ulkopolitist.fi/2017/02/16/suomettumisen-abc/> (haettu 8.4.2022).
- Raik, K. (2021). Jännitteiden nuorallatanssi – EU:lla ja Venäjällä on päinvastainen käsitys demokratiasta ja turvallisuudesta, teoksessa EVA (2021). Vahva EU, EVA Raportti 1/2021, Taloustieto Oy, Helsinki, <https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2021/08/EVA-raportti-vahva-eu.pdf>
- Solanko, L. (2020). Venäjä on konservatiivinen ja sisäänpääntänyt, teoksessa EVA (2020). Lastuna laineilla – Suomi-skenaariot 2020–2028, EVA Raportti 1/2020, Taloustieto, <https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2020/10/eva-raportti-lastuna-laineilla.pdf>
- Der Spiegel (1970). ABC der Höflichkeit, 5/1970, <https://www.spiegel.de/politik/abc-der-hoeflichkeit-a-b5448c23-0002-0001-0000-000045226294>
- Tilastokeskus (2022). Suomi lukuina, Suurimmat tuonti- ja vientimaat 2021, https://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_yritykset.html#Tuonti,%20vientii%20ja%20kauppatase, (haettu 8.4.2022).
- Torvi, K. & Kiljunen, P. (2005). Onnellisuuden vaikea yhtälö – EVAn kansallinen arvo- ja asennetutkimus 2003, EVA Raportti, Taloustieto Oy, Helsinki, http://www.eva.fi/wp-content/uploads/files/1110_onnellisuuden_vaikea_yhtalo.pdf
- Torvi, K. & Kiljunen, P. (2006). Ikkunat auki maailmaan, EVAn Suomi, EU ja maailma -asennetutkimus 2006, EVA Raportti, Taloustieto Oy, Helsinki, http://www.eva.fi/wp-content/uploads/files/1523_ikkunat_auki_maailmaan.pdf

Näin kysely tehtiin

Tulokset perustuvat 2 074 henkilön antamiin vastauksiin. Tulosten virhemarginaali on kokoväestön tasolla 2–3 prosenttiyksikköä kumpaankin suuntaan. Tiedot kerättiin 4.3.–15.3.2022. Vastajat edustavat koko maan 18–79-vuotiasta väestöä (pl. Ahvenanmaa). Aineisto on kerätty Taloustutkimus Oy:n internetpaneelissa, josta tutkimusotos on muodostettu ositetulla satunnaisotannalla. Aineisto on painotettu edustamaan väestöä iän, sukupuolen, asuinalueen, koulutuksen, ammatin tai aseman, toimialan ja puoluekannatuksen mukaan. Aineiston tilastollisen analyysin ja tulosgraafikan on tehnyt Pentti Kiljunen (Yhdyskuntatutkimus Oy). Tulokset ja niiden tarkemmat väestöryhmittäiset erittelyt löytyvät EVAn kotisivuilta. EVAn Arvo- ja asennetutkimuksia on tehty vuodesta 1984.

EVA Analyysin *Luottamuksen loppu* kirjoittaja

EVA:n tutkimuspäällikkö
ILKKA HAAVISTO

ELINKEINOELÄMÄN VALTUUSKUNTA

Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA on elinkeinoelämän ajatuspaja, jonka tavoitteena on edistää yhteiskunnan pitkän aikavälin menestystä. EVA toimii elinkeinoelämän ja yhteiskunnan vaikuttajien kohtaamispaikkana.

EVA tuottaa tietoa ja uusia näkökulmia julkiseen keskusteluun.

EVA Analyysit ottavat kantaa ajankohtaisiin kysymyksiin ja tarjoavat ratkaisuja yhteiskunnallisiin ongelmiin.

Analyytit löytyvät EVA:n kotisivuilta www.eva.fi.

ISSN 2342-0774 (Painettu) • ISSN 2342-0782 (PDF)